

TÜRKİYE'DE MUHTARLIK TEŞKİLÂTİNİN KURULMASI ÜZERİNE BİR İNCELEME

MUSA ÇADIRCI

II. Mahmut devrinin 1826-1839 yılları arası Osmanlı İmparatorluğunun yapısında köklü değişikliklerin yapılmağa başladığı bir dönemdir. Çoğu kez Tanzimatla başladığını sandığımız yenilikler aslında bu devirde yapılmış veya temelleri bu devirde atılmıştır. Örneğin hükümet-halk ilişkilerinde büyük bir önemi olan muhtarlık örgütünün ilk defa bu devirde kurulması bunlardan birisidir. Bu güne kadar hemen hemen hiç dikkati çekmemiş ve üzerinde durulmamış olan bu kurum, toplumun en alt kademelerini ilgilendiren bir kurumdur. Kuruluşundan bu yana bir hayli zaman geçmiş olmasına rağmen esasta hiç değişmemiş olan muhtarlık teşkilâtı hakkında bildiklerimiz çok azdır.

Lütfi Tarihinden edindiğimiz bilgilere göre, Türkiye'de Muhtarlık adı altında ilk defa 1829 yılında Bilâd-ı Selâse (İstanbul, Üsküdar, Eyüp) mahallelerinde bu teşkilât kurulmuştur. Bu hususta Lütfi Efendinin verdiği bilgiyi Osman Nuri Ergin, "*Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkışafı*" adlı kitabında "Muhtarlar" başlığı altında şöyle değerlendirmektedir:

"Tanzimata doğru imamların zulmünden ve istibdadından halkı kurtarmak ve istişare ile iş gördürmek için yanlarına birer ikişer muhtar verildi ve muhtarlar da yalnız bırakılmadı, biraz sonra bunların yanına üç, beş kişilik ihtiyar heyetleri katıldı. Muhtar ve ihtiyar heyetlerini ahali seçerdi." Yazar, bundan sonra: "Bu münasebetle Lütfi Tarihinde denilir ki" demekte ve Lütfi Tarihinin ikinci cildinde 1245 senesi olayları arasında ve 173 üncü sayfasında verilen bilgiyi ufak tefek değişikliklerle aynen nakletmekle yetinmektedir¹.

"*Osmanlı İmparatorluğunun Mülki İdaresinde Avrupalılaşıma Hakkında Bir Kalem Tecrübesi*"² adlı kitabında Talât Mümtaz Yaman ise, "Ma-

¹ Osman Nuri Ergin; Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkışafı, s. 121. İst. 1936.

² Talât Yaman, Osmanlı İmparatorluğu'nun Mülki İdaresinde Avrupalılaşıma Hakkında Bir Kalem Tecrübesi; s. 69. İstanbul, 1940.

halle Muhtarlıkları” başlığı altında ve kısa bir paragrafta – ki bu paragraf da Lütfi Tarihinin beşinci cildindeki bir paragrafın sadeleştirilerek aktarılmasıdır – “İstanbul ve vilâyetlerde halkın hükümetle olan münasebetlerinin daha düzgün esasa bağlanması maksadiyle Dersaadet ve Bilâdı selâse islâm mahallelerinden evvel ve sani olarak ahalinin ileri gelenlerinden iki muhtar, reaya mahallelerinden kâhya ve muhtar namıyla yine ikişer kişi intihap olundu. Bunların ellerine imam, papaz, muhtar ve kâhya mühürleri verilerek idarede bir inzibat usulünün vaz’ına teşebbüs olundu. Bu usulün taşralara da tatbiki hususunda eyalet valilerine emirler yazıldı.” diyerek Lütfi Tarihi, c. 5. s. 35 teki bilgiyi tekrarlamaktadır. Ord. Prof. Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihinin V. cildinde II. Mahmud devrinde yapılan ıslahatı anlatırken bir cümle ile “bütün vilâyetlerde halkın hükümetle olan münasebetlerinde aracılık yapmak üzere muhtarlıklar” kurulduğunu belirtmektedir. İslâm Ansiklopedisinde ise muhtarlık maddesi yoktur.

Bu konuda bize yayınlanmış en geniş bilgiyi Takvim-i Vekayi vermektedir. Takvim-i Vekayi’in 1833 tarihli ve 73. defa sayısında İstanbul’un dışında Kastamonu mahallelerinde ve Kastamonu Sancağına bağlı kazalarda muhtarlık teşkilâtının kuruluşu ile ilgili haber mahiyetinde verilen bilgilere göre, Kastamonu Sancağına bağlı Taşköprü Âyanı Hacı Ömer, kaza halkına zulmetmekte çeşitli adlarla halktan fazla vergi toplamaktadır. Âyandan memnun olmıyan Taşköprü halkı, ileri gelenleri vasıtasıyla Kastamonu Mütesellimi Dergâh-i Âlî Kapucubaşlarından Dede Mustafa Ağa’ya şikâyette bulunmuş, muhasebesinin görülmesini ve yerine yeni bir âyanın seçilmesini istemişlerdir. Bu şikâyet üzerine Mütesellim, Âyanı “Huzur-i Şer’i Şerif’e” davet etmiş ise de Âyan, davete uymadığı gibi etrafına topladığı kimselerle isyan etmiştir. Bunun üzerine Mütesellim de kuvete baş vurmuş, üzerine asker göndermiş, Âyan ve adamlarından bazıları öldürülmüştür. Böylece halk, Âyanın zulmünden kurtarılmıştır¹. Mütesellim bu olaydan sonra yeni bir âyan seçme yoluna gitmemiş, İstanbul mahallelerinde uygulanmakta olan muhtarlık usulünü Kastamonu Sancağında da tesis etmiştir. Her mahallede halkın takdirini kazanmış, iş beceren ve söz söyleyebilen kimselerden seçim yolu ile muhtar-ı evvel ve muhtar-ı sani adı ile iki muhtar

¹ Takvim-i Vekayi, defa 73.

seçtirmiştir. Bütün mahalle halkını toplıyarak, muhtarlara mahalle imamını kefil etmiş, mahalle halkına da muhtarlar kefil olmuşlardır. Ayrıca mahallenin ileri gelenleri de bir birlerine kefil edilmiştir.

Dede Mustafa* seçtirdiği muhtarların isimlerini deftere kaydetmiş ve bu defteri İstanbul'a göndermiştir. Ayrıca halkın yeni nizamdan memnun olduğunu, asayişin sağlandığını bildiren bir İ'lâmı da defterle birlikte göndermiştir.

II. Mahmud durumdan haberdar edilince çok memnun olmuş, bu nizamın diğer vilâyet kaza ve kurâ mahallelerinde de uygulanması için emir ve ferman çıkarmıştır¹. Takvim-i Vekayide verilen bilgiler burada bitmektedir. Diğer vilâyet ve kazalarda teşkilâtın kurulup kurulmadığı hakkında gazetede her hangi bir bilgiye raslamadık.

Osman Nuriye göre muhtarlık teşkilâtı, halkı imamların zulmünden kurtarmak ve istişare ile iş gördürmek için kurulmuştur. Bu iddia yersizdir. Takvim-i Vekayi'de açıkça belirtildiği gibi, teşkilât ilk defa taşrada halkı âyanın zulmünden kurtarmak amacı ile Âyanlık teşkilâtı yerine kurulmuştur. Üstelik muhtarlara imamlar kefil ettirilmekle imamların itibarı artırılmıştır. Ancak, imamların yapmakta oldukları bazı görevlerin de muhtarlara devredildiğini söyleyebiliriz. Ayrıca yazar, teşkilâtın taşrada ne zaman ve nasıl kurulduğunu belirtmemektedir. Muhtarların yanlarına ihtiyar heyetleri verildiğine dair vesikalarda bir kayda raslıyamadık. Ergin, neye dayanarak bu ilâveyi yapıyor anlayışmıyor. Biraz sonra dediği herhalde epey sonraları olacaktır.

Talât Mümtaz Yaman'ın verdiği bilgiler Lütfi Tarihinden aktarılmıştır. Çok kısa olan bu bilgi gerçeklere uygundur. Yalnız reâya mahallelerinden kâhya ve muhtar namiyle yine ikişer kişinin intihap olduğu iddiası doğru değildir. Eskiden beri olduğu gibi bu devirde de reâya mahalleleri Kocabaşılar tarafından idare edilmiştir. Yeniden kâhya ve muhtar seçilmemiştir.

Taşrada muhtarlık teşkilâtının kuruluşu hakkında etraflı bilgiyi Takvim-i Vekayi vermektedir. Takvimde teşkilâtın ne amaçla ve nasıl kurulduğu belirtildiği gibi, Padişahın teşkilâtın kuruluşunu

* Dede Mustafa Ağa oldukça başarılı bir mütesellimdi. Kastamonu Sancağına atandıktan sonra asayişini sağlamıştır. Halk tarafından da tutulan bu mütesellim 1836 yılında İzmir İhtisap Nazırlığına atanmıştır.

¹ Takvim-i Vekayi, defa 81.

nasıl karşıladığı da açıklanmakta ve verilen bilgiler vesikalardan edindiğimiz bilgilere uymakta, vesikalardaki bilgileri tamamlamaktadır. Bu yazıda Takvim-i Vekayi'nin verdiği bilgiler vesikalardan edinilen bilgilerle karşılaştırılmış, mümkün olduğu kadar muhtarlık teşkilâtının kuruluşu ve işleyişi hakkında doğru bilgi verilmeğe çalışılmıştır.

Kastamonu'da muhtarlık teşkilâtının kurulduğunu II. Mahmud öğrenince çok memnun olmuştur. Bu teşkilâtın Rumeli ve Anadolu'da kurulması için emir ve ferman çıkarmış, bütün mutasarrıf, vali ve mütesellimlere gönderilmiştir. Gönderilen bu fermanın suretleri, 1833-1835 tarihleri arasında şer'iyye sicillerine kaydedilmiştir. Ayrıca Sadrazamın muhtarlıkla ilgili olarak gönderdiği mektupların suretleriyle, mutasarrıf ve mütesellimlerin kadılarına gönderdikleri buyrukların suretleri de sicillerde kayıtlıdır. Yine Başbakanlık Arşivinde eyalet ve sancaklarda muhtarlık teşkilâtının kurulduğunu muhtar mühürlerinin gönderilmesini istiyen şukka ve arzlar bulunmaktadır.

Ankara, Kayseri, Bursa, Konya ve Karaman Şer'iyye Sicillerinde muhtarlık teşkilâtının buralarda kurulması ile ilgili gördüğümüz ferman, buyruldu ve i'lâmlardan yararlanarak bu teşkilâtın nasıl kurulduğunu, nasıl işlediğini, muhtarların görev ve yetkilerini belirtmeye çalışacağız.

Takvim-i Vekayi'in ilk defa 73. sayısında verilen ve yukarıda özetlediğimiz bilgilerle, Ankara Sancağına gönderilen kaimeden¹ açıkça anlaşılıyor ki muhtarlık teşkilâtı taşrada ilk defa 1833 yılında Kastamonu'da kurulmuştur. Aynı yılda Rumeli ve Anadolu'daki vilâyet ve sancaklara gönderilen ferman ve mektuplarla teşkilâtın buralarda da kurulması istenmiştir. Ankara, Sivas, Aydın ve diğer Anadolu vilâyet ve sancaklarında teşkilâtın 1833 yılı içinde kurulduğunu Başbakanlık Arşivinde bulunan belgeler de doğrulamaktadır. Yalnız her nedense Karaman Eyaletinde teşkilâtın kurulması gecikmiştir. Durumu öğrenen Padişah, ikinci bir fermanla muhtarlık teşkilâtının derhal kurulmasını ısrarla istemiştir². Ferman 26 Eylül 1835 (15 Cemaziyelâhir 1251) tarihini taşımaktadır. Ferman Karamana vardıkdan sonra Mutasarrıf Vezir Ali Paşa, teşkilâtın derhal kurulması için kazalara buyruldu göndermiştir³.

¹ Ankara Şer. Sc. No. 236, Ves. No. 201 (Ek 1).

² Konya Şr. Sc. No. 73 s. 220.

³ Aynı Def. S. 223.

Kastamonu müteselliminin muhtar seçiminde uyguladığı usul, esas olarak alınmış, diğer şehir, kasaba ve köylerde aynen uygulanmıştır. Ekli vesikalardan açıkça anlaşıldığı gibi her mahallede denenmiş ve iyi huylu oldukları anlaşılmış becerikli kimselerden muhtar-ı evvel ve muhtar-ı sani adı ile ikişer kişi "ittifak-ı ârâ ile" muhtar seçiliyordu. Her muhtar, mahallesi halkına ve muhtarlara da mahalle imamı kefil olduktan sonra "vücu-ı vilâyet"de birbirlerine kefil ediliyordu. Böylece mahallenin asayışı ve diğer meselelerinden bütün mahalle halkı sorumlu kınılıyordu. Muhtar seçilenlerin isimleri kadı tarafından şer'iyye siciline kaydedildikten sonra ayrıca Defter Nazırına ve Ceride Nezaretine de gönderiliyordu. Nezarete bildirilen isimler tetkik edildikten sonra usul gereğince Padişah'a arz ediliyor ve mühürlerin Darphane'de hakkedilip gönderilmesi için müsaade isteniyordu. Padişahın uygun görmesiyle Darphane'de mühürler hazırlanıp muhtarlara gönderiliyordu. Bir mührün hazırlanıp gönderilmesi hem çok zaman aldığından ve hem de masraflı olduğu için muhtarların mühürlerini güzelce saklamaları, kaybetmemeleri tenbih edilmiştir (Ek 2). Mührünü kaybeden olursa, nasıl kaybettiğini delilleriyle kadıya bildirip i'lâm almak zorundaydı. İ'lâmı aldıktan sonra Defter Nazırına baş vuracaktı. Defter Nazırı gerekli incelemeyi yapıp, Ceride Nezaretinden o muhtar için yeni bir mühür istiyecekti. Görülüyor ki o devrin imkânlarıyla bu işlemlerin yapılması bir hayli zaman sürecekti. Bu yüzden muhtarların mühürlerini iyi saklamaları istenmekteydi.

Muhtarların görevleri, mahallelerinde asayışı sağlamak, vergilerin tevziinde ve toplanmasında yardımcı olmak, kısacası âyanlar tarafından yapılmakta olan görevlerin büyük bir kısmını yapmakla yükümlü oldukları gibi kendilerine yeni görevler de verilmiştir. Bu görevleri şöyle tasnif etmek mümkündür:

a) Mahalle veya köyün asayişini sağlamak. Bunun için, başka şehir ve köylerden mahalleye gelenlerin durumlarını tesbit etmek. Yanlarında buldurmaları gereken mürur tezkerelerini kontrol edip, niçin geldiklerini, nerede kaç gün kalacaklarını öğrenmek. Yanlarında taşıdıkları tezkerenin sahte olup olmadığını kontrol etmek ve eğer tezkerelere kurallara uygun olarak doldurulmamışsa veya sahte ise geleni geri göndermek. Tezkeresiz gelenleri mahalleye sokmamak. Başka bir kasaba veya köyden mahalleye gelen, devamlı oturmak niyetinde ise yerleşeceği mahallede kendisine bir ev göstermek. Bu işlemler

yapıldıktan sonra yeni gelene mahalle halkından birisi kefil ediliyordu. Çoğu zaman yeni gelenlere muhtarların kendileri kefil olmaktaydılar. Mahalleye yerleşenin ismini mahalle defterine kaydedip, Defter Nazırına bildirmek de muhtarların görevi idi.

b) Muhtarlığını yaptıkları mahalleden veya köyden başka bir şehir veya köye gitmek isteyenlere “Mühürlü Pusula” vermek. Bu pusulaya pusulayı alanın adı, baba adı, nereye niçin gitmek istediği, gideceği yerde nerede ve ne kadar kalacağı yazıldıktan başka, pusulayı başkasının kullanmaması için de alanın eşkâlde yazılıyordu. Bunlar tamamlandıktan sonra mahalle mührü ile pusula mühürleniyordu. Pusulayı almakla iş bitmiyordu. Alanın gidip Defter Nazırından “Mürur Tezkeresi” alması gerekiyordu. Suç işlemiş olanlara, sürgünde bulunanlara ne mühürlü pusula, ne de mürur pusulası verilmiyordu. Ne var ki bu hususta da suiistimaller olmuş, muhtarlar ve mahalle imamları, pusula verilmeyecek durumda olanlara çoğu kez rüşvet karşılığında pusula vermişlerdir. (Bak ek 2)*

c) Mahallede doğan, ölen, iten, başka mahallelere göç eden veya başka bir yere devamlı yerleşmek için gidenlerin kayıtlarını mahalle defterinden silmek, mahalleye gelenleri de deftere kaydedip günü gününe Defter Nazırına bildirmek.

d) Gerektiğinde Meclis-i Şer'e katılmak, veraset işleriyle ilgilenmek, kazanın veya köyün her altı ayda bir gider defteri hazırlanırken mahallesini temsilen hazır bulunmak. Mahallenin gelir ve giderlerini gösteren hesap defterini tutmak ve mahalle payına düşen vergilerin tevziinde imam ile birlikte meclis-i şer'de çalışmak. Eğer mahallesi halkı bir haksızlığa uğramışsa mahalle halkı adına gerekli mercilere başvurmak gibi halkı çok yakından ilgilendiren ve halkla hükümet münasebetlerinin esasını teşkil eden görevler 1833 tarihinden itibaren muhtarlara verilmiştir.

Mahalle ve köy muhtarları, 1831 nüfus sayımından hemen sonra sancaklarda kurulan Defter Nazırlarına, Defter Nazırları da yine bu tarihte İstanbul'da ihdas edilmiş olan Ceride Nezaretine bağlı idi. Fakat muhtarların denetimi Defter Nazırı tarafından yapıl-

* Men'-i mürur yani bir şehirden başka bir şehre gitmeyi engelleme meselesi, II. Mahmut devrinin en büyük meselelerinden biri olmuştur. Tamamen ayrı bir konu teşkil edebilecek olan bu meseleyi burada ele almamız konu ile bağdaşmamaktadır.

miyordu. Bu devirde her sancağın idarî işleri doğrudan doğruya mütesellimler tarafından yürütülüyordu. Muhtarların denetimi de mütesellimlere bırakılmıştır. Halk muhtarlardan memnun değilse doğrudan doğruya imamları ve mahallenin ileri gelenleri vasıtasıyla mütesellime şikâyetle bulunabilirdi. Buna örnek olarak Kayseri Sancağına bağlı Kes Köyü halkının şikâyetini ele aldık.

Kes Köyü halkı, zimmetine fazla para geçirmiş olan eski muhtarları Mel.met Ağayı Mütesellime şikayet ediyorlar ve bir daha muhtarlık işlerine karışmamasını istiyorlar. Mütesellim Mehmet Ağayı huzur-i şer'e çağırıyor ve mahkemesi yapıldıktan sonra, kendisi, çocukları ve soyundan gelenlerin bir daha "Kariye maslahatına karışmamak ve meclis-i meşverete ithal olunmamak üzere kendisine tenbiye olunmuş olmakla ber mucib-i i'lâm ol veçhile harekete mübaderet ve hilâfından hazer ve mücanebet eyliyesiz" diye tenbihte bulunmaktadır¹.

Yukarıda verilen bilgilerden de anlaşıldığı gibi, muhtarlık teşkilâtının kurulmasında esas gaye, memlekette o devirde hemen hemen hiç kalmamış olan asayişî tekrar sağlamaktı. Ne var ki asıl problemlere eğilme yerine geçici bazı tedbirlerle asayişî sağlamanın imkânsız olduğunu devrin yöneticileri – yetiştikleri ortam içinde – anlıyacak güçten yoksun idiler. Bu yüzden alınan bütün tedbirler, çökmekte olan imparatorluğun alt kademelerinde meydana gelmiş olan huzursuzluğu giderememiştir. Muhtarlık teşkilâtı da mahallelerde asayişî sağlamamış, büyük şehirlere özellikle İstanbul'a işsiz halkın gitmesini engelliyememiştir. Vilâyetlere sık sık gönderilen fermanlar bu hususu açıkça bize göstermektedir.

Üzerinde durulması gereken bir diğer husus daha vardır. 1833 yılında kurulduğunu gördüğümüz muhtarlık teşkilâtının kuruluşundan bu yana 130 yıldan fazla bir zaman geçmiş olmasına rağmen bugün görev ve yetkileri bakımından hemen hemen hiç değişmeden devam edegelmisidir. Yapılan ıslahatın yüzeyde kaldığını, toplulmun geniş kitlelerini doğrudan doğruya ilgilendirecek anlamda değişikliklerin yapılmamış olduğuna bu küçük bir örnektir.

Muhtarlık teşkilâtının kuruluşu hakkında elde edebildiğimiz bu ilk bilgilere ileride teşkilâtın geçirdiği safhaları da ekleme imkânını bulabilirsek hiç şüphesiz daha etraflı bir şekilde kurum hakkında

¹ Kayseri Şer'iyye Sc. No. 198 yaprak 62.

bilgi edinilmiş olacaktır. Şimdilik bu kadarı ile yetinip, teşkilâtın kuruluşu ve işleyişi ile ilgili bir kaç vesikayı eklemek meseleyi biraz daha aydınlatacaktır.

(Ek - 1)

Şer'iyye Sicilleri, Ankara Defteri; No.: 236 Vesika 201.

Evvel ve sani i'tibariyle mahallâta ikişer nefer muhtar nasb ve tayin olunmasını havi kaime-i sami-i hazret-i sadaretpenahidir.

Gayretmendim Ağa Kastamonu Sancağı Mütessellimi Dergâh-ı âli Kapucubaşlarından Dede Mustafa Ağa iktiza-i sıdk ve hamiyeti üzere Dersaadetde karargir olan nizam-i âliyei tatbikan nefsi-i Kastamonu'nun her bir mahallesine mücerreb'l-etvar kimesnelerden bi'l intihab muhtar-ı evvel ve sani namiyle ikişer nefer muhtar nasb ve tayin ve ahalinin cümlesini celb ve cem ile muhtaran ahali-i mahalle ve vücûh-i vilâyet dahi yekdiğere kefil olarak Kastamonu mahallâtı taht-ı nizam ve rabıtaya tevsik ve idhal olunmuş ve liva-i mezkûr kazalarından Sinop ve Boyabat ve Taşköprü ve sair kazalar dahi nizam-i mezkûrun bitevfiku't - Tealâ icrasına mübaşeret ve bu veçhile ahali ve reayaya asayiş-i tame husuliyle cümlesi müteşekkir bulunmuş idüğü beyaniyle Dersaadet nizamı mucibince gönderdiği mahallât defteri natik olduğu üzere muhtarlar ve imamlara verilmek üzere birer adet mühürlerin hâkk ve ihdası hususu Ağayı mummaileyh'e canibinden ba maruzat inha ve ol babda verilen i'lâm ile ahalinin bu veçhile saye-i şevketvaye-i hazret-i şahanade istihsal-ı asayişlerini mucib icra olunan nizamdan kemal-ı mahzuziyet ve teşekkürlerini havi mahzerleri isra kılınmış olup Ağayı mummaileyhin bu suretle vakî olan ikdam ve gayreti ahali-i memleket haklarında mahzar-ı hayr olduğundan şayan-ı tahsin ve iş bu nizam-ı muhasin encamı sair mahallelerde dahi icra olunduğu halde cümle ahali ve raiyet zull-i zelil-i şevket din-i cenabı mülûkânede asude nişin emniyet olacakları bedahete karin olduğundan bu usul-i muhasin şümülün sair kuzat kasabat ve kurada dahi sırasıyle bi'l icra tesis ve tahkimi hususu emr ve ferman-ı hümayun-ı şahane buyurulmuş ve bu keyfiyet-i mutlak şevketmeab kerametzat velinimetimiz velinimet-i âlem padişahı muz efendimizin ahali ve fukara haklarında bezl ve şayan buyurdıkları merhamet ve şevket-i şahanelerinden icab eylemiş olmak hasebiyle iş bu husus-i hayrin her bir mahalde hüsn-i icrası lâzimedem ve senin bu makule mevadd-ı hayriyeye öteden beri sa'y ve gayretin

emr-i ruşen olarak bu defa icab ve kazalar mahallâtının beherine ehli ırz ve mücerrebü'l-etvâr kimesnelerden evvel ve sani itibariyle Asitane-i saadet usulünce ikişer muhtar nasb ve zikr olunduğu veçhile her biri küfelâye rabt olunarak gerek muhtarlara ve gerek mahallât imamları için icab eden mühürler Darphane-i âmireden hakk ve irsal olunmak üzere o makule mahallâtın mikdar ve esamisini mübeyyin iktiza eden mümzi defatiri takdime mübaderet ve ol veçhile infaz-i irade-i seniyyeye harf be harf reviyet eylemek için kaime tahrir ve irsal olunmuştur. İnşaallahu Taalâ vusulünde ber veçh-i muharrer harekete mübaderet eyiyesin. (49. Za. 3). 2 Mart 1833.

(Ek - 2)

Şer'iyeye Sicilleri, Ankara; Defteri No.: 239 Vesika 139

Mahallât ve kura muhtarları mühürlerini güzelce hıfz eylemelerini ve sair tenbihatı havi fermanname-i hazret-i sadaretpenahidir.

Şerayi' şiar Anadolunun orta kolunun yemin ve yesarında vaki' kazaların kuzat ve nüvvâbı efendiler zîde fazluhum ve mefahirü'l-macid ve'l-âyan mütesellimin ve voyvoda ve âyanları zîde mücedhum ba'd es-selâm inha olunur ki memalik-i mahrusede kâin bilâd ve kasabatda kâin mahallât ve kurâ muhtarlarına mühürler hakk ve i'ta olunması ba irade-i seniyye nizama rabtolunmuş ve o misillu eshab-ı mühürden bertakrib mührünü zayi edenlere mahallerinden i'lâm ve tahrirat vürudunda müceddeden mühürler hakkiyle irsal ve i'ta olunması dahi muahharen tensip ve irade buyrulmuş olmak hasebiyle şimdiedek mühür zayi edenlere nizamı mucibince Darphane-i âmireden müceddeden mühürler verilmekte ise de bu esnada o misullû mühür zayi edenler teksir edip hatta nüvvâb ve muhtarlar kimi firar ile mührü aldı gitti ve kimi dahi sebebi na mâlûm olmak üzere zayi etti diyerek i'lâm ve tahrirat vürud etmekte olduğundan bu keyfiyet mürur nizamının ihlâlini mucib olmakta olup şöyle ki bir mahallin mührü zayi oldukta yerine mühür celbi lâ akl bir kaç mah müruruna muhtaç olacağından müddet-i mezbure zarfında emrû şud edecek nüfus tezkere alamıyacak yahut civarda vaki nüvvâb ve muhtarandan hilâf-ı nizam tezkere alarak bertakrib mürur etmekte olmak hesabıyla bu hususun önü kesdirilmesi lâzımeden olduğu beyan minba'd o misullû mühür imaline memur olan nüvvâb ve muhtaran ve defter nazırı ve mukkayitler ve kocabaşlar yedlerinde olan mühürleri güzelce

hıfzeta meye dikkat eylemelerinin zabıtân-ı memleket taraflarından tenbiye ve tekid olunması ve nüvvâb efendiler dahi ber veçhile mühür zayi edenlere taharri etmeksizin heman ilâm vermeyip zayi olan mühürlerin bertakrib bulunmıyacağı tahkik eyledikten sonra ne sebeb ile zayi olduğunu tasrih ederek ilâm eylemek hususu Rical-i Devlet-i Âliyeden Ceride Nazırı Efendi tarafından bu defa ba takrir inha ve ifade olunmakta olup memalik-i mahrusede kâin kasabat ve kuraya olvechile i'tasi mücerred mürur maddesinin tatarrik-i halelden vikayesiyle asayiş hal-i bilâd ve âbâd emr-i ehemminden ibaret ve bu cihetle bu hususu bilcümle memurîn taraflarından tekidat-ı lâzımenin icrasına dikkat vacibe-i zimmet olarak bundan böyle o misillü mühür imaline memur olanlar mühürlerini güzelce hıfzedip nizam-ı mezkûrun hallinden vekayesine kemaliyle itina ve içlerinden mühürünü zayi eden olur ise ne veçhile-i sebeb ile zayi eylediği sarahatten ilâm ve inha olunması hususu tekidat-i lâzıme derciyle bu defa tarafımızdan Anadolu ve Rumeli'nin üçer kollarına mektub tahririyle tenbiye-i işâr kılınmış olmakla siz dahi iş bu husus-u lâzım'ül âlâyı itade tekidat-ı mukteziyenin kâmilen icrasiyle ziri idarenizde olan mahallelerde mühür imal edenlerden ez kaza zayi eden olur ise ber minval-ı meşru taharri ve teecessüs birle ne veçhile ve ne sebeb ile zayii izahan i'lâm ve inhaya mübaderet ve nizam-ı mezkûrun tarik-i halelden vikayesine kemafissabıki bi'l ittifak itina ve dikkat eylemeniz için mahsusan iş bu mektub tahrir ve irsal olunmuştur. İnşaallâhu Taalâ vusulunda ber veçh-i tahrir harekete dikkat eyliyesiz vesselâm.

Bamüührü Mehmet Rauf

10 Ekim 1836

(7. B. 252)

(Ek - 3)

Şer'iyye Sicilleri, Konya Defteri No.: 73 S. 220-221.

(Karaman Eyaletiyle bu Eyalete bağı Akşehir, Aksaray, Niğde ve Beğşehir Sancakları Mutasarrıfı Vezir Ali Paşa'ya ve Eyaletin kapsamına giren kazaların kadularına, naiblerine, defter nazırlarına, âyan, zabitan, vücuh-ı memleket ve diğere iş erlerine hitaben; memlekette kâin bütün halkın emniyet ve asayişlerini sağılamak amacı ile):

Her bir mahallât ve kuraya mücerreb-ületvar kimesnelerden evvel ve sani itibariyle ikişer muhtar nasb ve tayin olunarak muhtaran

mahallesi ahalisine ve imamlar ahali ve muhtarana ve vücuh-ı memleket dahi yekdiğere kefil olarak Dersaadetimde karargir olan nizam-ı müstahsenenin her bir eyâlet ve elviye ve kasabat ve kurada dahi icrası hususuna müteallik olan irade-i seniye-i şahanem iktiza-i münifi üzre mukaddemce sadrazam tarafından sen ki vezir-i müşarünileyhsin tarafına gönderilen tahrirat mucibince suret-i irade-i seniye-i elviye-i mezkûrenin havi olduğu kazalara bil ilân nizam-i mezkûr icra kılınarak rey ve nasb olunan muhtaranlar ve reâya kocabaşlarının a'lel esami tanzim olunan defterleri takdim kılındığından bahisle darp-hane-i âmirede hakkolunacak mühürler irsalı hususunu tahrir ve inha eylediğim ecilden iktizasını ilâm eylemek üzere hâlâ Cerdie Nazırı rical-i devlet-i âliyeden ..... Süleyman Fevzi dâme müceddeye led-ül havale Anadolu ve Rumeli caniblerinde kâin kasabatta vaki' mahallât ve kuranın ahalileri birbirlerine ve muhtarları mahalle ve kura ahalilerine ve imamları dahi topuna kefil olarak ahaliden bilâd-ı saireye a'zimet veyahut ahir mahalle ve kariyeye nakletmek ederi olur ise imam ve muhtarları müceddeden hakk ve irsal olunan mahalle mühürleriyle temhir ederek yedine pusula vermedikce defter nazırları tarafından inha ve mahalle tarafından mürur tezkeresi ita olunmamak ve vardığı mahalle ve kariyede iskân ettirilmemek ve müceddeden bir mahalleye girmek murad eden olur ise ibtida muhtarlar kefil ahziyle mahalle defterine kaydederek yedine kefaletname itasiyle nüfus defterine kaydettirip ba'dehu iskân olunmak .....

.....
ve muhtarlar nafiz-ül kelâm ve meriy-ülhâtır ve müstakim kimesneler olmak ve verilecek mürur tezkeresi nazır-ı defter ve muhtarlar temhir etmek ve muhtarlar dahi memuriyetini bilüp amel ve hareket etmek için defter nazırları tarafından nezaret mührüyle muhtarın yedlerine tezkere vermek üzere nizamı rabt ve tevsik olub nizam-ı mezkûre sicil-i mahkeme ve defter nazırı ceridesine a'lel tafsil kaydolunup taraf-ı cerideden gönderilen talimnameye tatbikan muhtaran yedlerine defter nazırları tarafından nezaret mührüyle memhur tezkere verilmek ve muhtarlardan fevt olan ve hasb-el icab tekdîr kılınanların yedlerinde olan atik muhtarlık tezkeresi ve mührü defter nazırları tarafından red ve ısrâ ve yerlerine nasbolunacak muhtarın ismi deftere kayd ile muhtar-ı merkum müceddeden tezkere ve mühür-i i'ta kılınmak ve mukabelesinde akçe ve sair bir nesne mutalebe olunmamak ve muhtarlar dahi nizam-i mezkûr üzere amel ve hareket

etmek tenbihatı evamir-i âliye-i şahanamle cümleye bildirilmek bâ hatt-ı hümayûn-ı şevketmahrûn -ı şahanem verilen nizamdan olduğuna binaen ve nizam-ı mezkûrun elviye-i mezkûrun havi olduğu kazalarda geru kalmış olan kazaların nefsi-i kasaba ve kuralar dahi olveçhile imam ve muhtar ve kocabaşların mühürleri gönderilmek üzere defterlerinin takdimi babında emr-i şerifim ısdar ..... ile tisyar olunmuştur.

.....

Kostantine

26 Kasım 1835

(15.C.251)